

## РЕЦЕНЗИЯ

на дисертационния труд на СЕРГЕЙ Д. МЕТОДИЕВ –задочен докторант към секция “Религия, вярвания, всекидневен живот” на ИИОЗ при БАН на тема “ПОСТСЕКУЛАРНАТА ДИНАМИКА НА РЕЛИГИЯТА В СЪВРЕМЕННА ЕВРОПА” за получаване на научната и образователна степен “ДОКТОР ПО ФИЛОСОФИЯ”

от Проф. доктор на философските и на политологичните науки Петко Ганчев – преподавател в МВБУ София/Ботевград, Председател на Геополитически център Евразия – София

Още в началото на своята рецензия искам категорично да изтъкна няколко високи достойнства на дисертацията на Сергей Д. Методиев, които говорят както за възможностите на дисертанта да провежда сериозни научни изследвания по значими актуални проблеми на философията и науката по един впечатляващ начин, така и убедителното логическо последователно провеждане и доказване на заложената в заглавието на самата дисертация идея за постсекуларната динамика на религията в съвременна Европа.

Потвърждавам, че няма в съвременната философска литература сериозни философски обяснения на постсекуларната динамика на религията, още по-малко такива методологически опиращи се на Хегеловата дистинкция “Разсъдък – Разум”. Предлаганата дисертация е плод на многогодишни размисли на автора, върху когото са оказали своето въздействие различни личности на философи и учени, сред които той специално подчертава името на д-р Стефан Илиев.

Авторът на дисертацията си поставя амбициозната задача да докаже научната необходимост на Хегеловата дистинкция Разсъдък( *Verstand*) и Разум ( *Vernunft*) за разбиране на постсекуларната динамика различно от това на Просвещението и постмодернистките визии за него. За Сергей Д. Методиев феномените на десекуларизацията и постсекуларизацията не са явления, възникнали от колапса на Разума, според постмодернистите, а дължат своето съществуване на мислене, което не е достигнало формата на спекулативния Хегелов Разум, като фактически това мислене е до Хегелово.

Дисертационното изследване се опира на широк кръг от автори, сред които на първо място Г. Хегел, М. Хайдегер, Фр. Ницше, Стивън Тулмин, Рюдигер Сафрански, Чарлз Тейлър, Джани Ватимо и др.

В дисертацията в диалектическо единство са реализирани възможностите на Хегеловия диалектически метод, Хайдегеровия феноменологически-херменевтичен метод и сравнително-историческия метод.

Съдържанието на дисертацията е опряно върху два от трите основни стълба на разгръщането на Обективния дух в Субективния, а именно върху отношението между Религията и Философията като Представа и Понятие.

Радвам се, че дисертантът споделя и прави възможното в своята дисертация да покаже необходимостта от единство между религията и философията, идея, която се поставя от много велики умове и която в значима степен аз реализирам във “Философията на универсалната история като фундаментална философия“ (т. I, 2010 и т. II, 2012 г.)

Авторът добре очертава уникалността на духа на съвременната социална ситуация, разликата между модернизъм и постмодернизъм, като подчертава необходимостта да бъде създаден плуралистичен-холистичен синтез на постмодерната парадигма. Като особен момент на съвременната социална ситуация С. Методиев подчертава, че постмодерното мислене преодолява субекта, докато необходимостта изисква по-дълбока взирание в него. (с. 26)

Значим е предложението от автора анализ както на движението на Хегеловата диалектическа мисъл от “Феноменология на духа” към “Науката логика” и “Философия на духа, така и на следхегеловата философска мисъл към социологията и по същество връщане назад от епохата преди Кант.

Ключов момент към разбиране на съвременната социална ситуация е анализа, който прави С. Методиев на диалога между Ю. Хабермас и кардинал Й. Ратцингер (бъдещият папа Бенедикт XVI). Като оценява високо казаното от двамата знакови за Европа автори С. Методиев също така отбелязва и факт, че нито Ратцингер, нито Хабермас не се докосват до ролята на философията и науката, което хвърлят мостове на религията, нито пък отчитат, че опасностите пред Европа и човечеството не са резултат само от външни глобални заплахи, но и от напълно вътрешна необходимост на духовната култура на Европа и човечеството.

Важен момент за разбиране на съвременната социална ситуация е анализът на С. Методиев на възгледите на Джани Ватимо за т.нар. “нерилгиозно християнство”, даващи представа за ситуацията след известието за Ницшевото “Смъртта на Бога” и Хайдегеровото “Смъртта на метафизиката”. Не изглежда ли разхвърляността на Запада, според Ватимо, защото цялата постсекуларна ситуация не евидяна от позициите на диалектическия разум, пита Сергей Методиев? Той е убеден, следвайки хегел, че “единствено разумът е почвата, върху която религията може да бъде у дома си” . (Г.Хегел, Лекции върху философия на религията, С., 2010, с. 192) (с. 44-45).

Върху анализа на формите на Абсолютния дух от “Феноменология на духа”, “Науката логика” и “Философия на духа” (“Енциклопедия на философските науки”, т. III) като Субективен, Обективен и Абсолютен в Изуството (образи), Религията (Представа) и Философията (Понятието) С.

Методиев проследява опитите за разумен-спекулативен поглед върху религията в епохата на Просвещението, при които фактически Разсъдъкът променя Разума и по този начин не просто прохфанизира Религията, но и пречи на нейното движение към Философията във формите на Разума. С. Методиев категорично подчертава, че Просветителският секуларен разум не е законният наследник на спекулативния Хегелов разум и не може да представлява разума като такъв. (с. 58) Според него именно спекулативният разум вижда същностното съдържание на религията като това на философията представено обаче в други форми. (с. 58).

Оценявам високо анализа на “Актуалният проблем на постсекуларната динамика на религията” във Втора глава, където дисертантът разгръща своя подход и метод на изследване следвайки Логиката, Духа и Метода на Хегел. Това е най-силната философска част на дисертацията, в която са разгърнати теоретическите възможности на Сергей Методиев да прави собствено философски анализ. Тук С. Методиев е развил диалектическите преходи на човешкото мислене от сетивните възприятия и представи до всеобщността на понятието и Разума. Тук обаче съм принуден да посоча на дисертантът, че разбирането му за отражението, основано на Лениновото мнение за неговия пасивен характер не отчита направеното след Ленин от българската и другата марксистка школа, където се посочва именно диалектичката природа на отражението и съзнанието не само като пасивно “потъване”, но и отношение и взаимодействие и “правене” на обекта от субекта. Иначе авторът е съвършено прав, когато твърди, че развитието на философията, според Хегел, е нейното логическо самозадълбочаване, като развитие на Духа. Вярно е също така твърдението му, че ключът за разбиране на противоречието между религията и философията е заложен в противоречията между разсъдъка и разума, между представата и понятието.

Впечатляващ е анализът на дисертанта и в третата глава “Постмодерност и традиция. Корените на съвременна Европа.” Тук трябва високо да се оцени възгледа на автора, че широко рекламираният днес “Сблъсък на цивилизациите” е всъщност сблъсък на цивилизацията със собствената ѝ история, представена от различните цивилизации. (с. 97). В тази глава авторът пестеливо е очертал основните моменти на движението на принципите, ценностите и идеите, които развиха юдео-християнските и елино-римските корени в системата на съвременна Европа, представени от Апостол Павел, Августин Блажени, Тома Аквински, Рене Декарт, Фр. Ницше, М. Хайдегер.

Много силно авторът е показал философския ракурс на кризата на постмодерността в параграфа “Бог е мъртъв” и заветите на модерността” и “Отрицателното съзнание: стартът на постмодерността”, където разумът се

превръща в тиранин, а човекът попада в ново робство от Бога на човека. (с. 107-110)

В четвъртата глава С. Методиев се спира последователно на възгледите на Чарлз Тейлър, Рюдигер Сафрански, Стивън Тулмин и отново Джани Ватимо, чрез които показва недостатъчността и неспособността на постомодерната философия да разбере дълбоките причини за духовната криза на съвременна Европа и на човечеството, а с това и причините за постсекуларната динамика на религията в Европа. Според него проповядвания от тези и други знакови мислители на Европа криза на разума е фактически криза на разсъдъка. Според С. Методиев както философията е разгръщане на духа в понятието-разума, по Хегел, така и религията е движение на истината като субект, а не като субстанция. Той напомня, че според Хегел християнството не е нищо друго освен разгъване на твърдението на Христос от “Евангелие на Йоан” “Аз съм истината!”

В тази глава С. Методиев е отделил важно място на анализа на “Последния Бог” на Хайдегер в контекста на абсолютния субект на Хегел. Във връзка с това се изкушавам да цитирам по-обстойно разсъжденията на С. Методиев по повод на Хайдегеровия “последен Бог” от неговото последно интервю: “...Хайдегер застава пред нас като есхатологически ориентиран месиански теолог, който очаква и подготвя “Събитието” (Ereignis), когато Dasein ще се освободи от своето неавтентично (uneigene) съществуване и ще започне да екзистира автентично (eigene)... Хайдегеровият Бог е вътре в нас ... Така ние сме обърнати с “гръб” към Последния Бог и затова той все не идва, защото ние го очакваме като друг, който ще дойде при нас, а не в нас, докато всъщност той е тук, той никога не си е отивал, но ние не искаме да го видим. (с. 166-167).

В заключителната глава петата “Воля и съвест. Въпросът за свободата на волята и съвестта” Сергей Методиев финализира методолигията на Хегел, приложена по блестящ начин от “Феноменология на духа” през “Науката логика” и завършена във “Философия на духа” (“Енциклопедия на философските науки, т. III). Движението на Абсолютния дух завършва в системата на Правото и Морала на човешката история. В известен смисъл това е движение на мисленето, представата и понятието в практическия разум, а на самия разум в действителността и необходимостта. В прословутия афоризъм на Хегел “Всичко разумно е действително и всичко действително е разумно” виждаме по разбирането на С. Методиев развитието на човешкия дух в историята. При това движение всякога духът се противопоставя на себе си чрез някой конкретен индивид. Тези конкретни индивиди, които в случая Хегел епоказал чрез личността на Мартин Лутер, са героите в историята, които са индивидуална форма на действителната съвест.

Вече върху базата на цялото предшествашо изследване С. Методиев показва характеристиките на постмодерния свят от позицията на

действителната съвест и действителния субект, а с това и се връща към заявеното начало на своето изследване на секуларизацията, десекуларизацията и постсекуларната динамика на религията. За него е повече от ясно, че профанизацията на сакралното е дело на разсъдък, а не на разума и в този смисъл постсекуларната динамика на религията е фактически процес на въздигането ѝ в пределите на Разума, на философията. А това на свой ред означава, че предстои и фактически е започнал диалог между науката и религията за постигане на тяхното единство.

Авторът вярно е направил самооценката на приносните моменти в дисертацията, която е едно цялостно системно изследване със силна вътрешна логика. Авторефератът дава вярна и силна представа на основните моменти и акценти на това произведение.

В заключение, след казаното не остава нищо друго, освен да повтора високата си оценка на дисертацията на Сергей Димитров Методиев “Постсекуларна динамика на религията в съвременна Европа” и да призова колегите членове на Научното жури да присъдим на нейния автор научната и образователна степен “Доктор по философия”!

Подпис:

05.02. 2015 г. г. София (Проф. Петко Ганчев)